
Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas konstatētās problēmas darbā ar nepilngadīgiem likumpārkāpējiem

---

Andra Reinfelde

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Juridiskās nodaļas
vadītāja

Konference „**Darbs ar riska grupas bērniem un likumpārkāpējiem**”
2008.gada 23.aprīlis

Sadarbība

Normatīvajos aktos lielākoties noteikts valsts pārvaldes iestāžu pienākums sadarboties vispār, nesniedzot detalizētus sadarbības modeļus atšķirīgās situācijās.

Lai efektīvi risinātu situācijas un iesaistītu citas institūcijas, nepieciešams pārzināt to kompetenci, vadīties no bērna labāko interešu principa, kā arī veidot katrai pašvaldībai piemērotāko mehānismu.

Sadarbība var izpausties dažādi - kā informēšana, kā informācijas apmaiņa, kā kopīgu lēmumu pieņemšana konkrētā lietā, kā starpprofesionāļu komandas darbs, kā atzinuma sniegšana, kā vienošanās par būtiskiem sadarbības mehānismiem

---

Sadarbība

- iespējams ātri, operatīvi un vispusīgi risināt problēmsituācijas;
  - iespējams ekonomēt resursus – gan cilvēkresursus, gan finanšu līdzekļus;
  - Katrā konkrētā situācijā iespējams panākt vislabāko iespējamo rezultātu , ņemot vērā katru individuālo gadījumu un vajadzības.
-

Kas kavē sadarbities?

- Izpratnes trūkums par sadarbības būtību un tās nepieciešamību
- Neizpratne par dažādu institūciju kompetenci

- Neinformē citas kompetentās institūcijas
  - Darbojas paralēli, nekoordinējot savu rīcību
  - Ne tikai citu, bet arī savas kompetences nepārzināšana
  - Bieži - neizpratne par izglītības iestāžu lomu pēc iespējas agrā problēmas identifikācijā
-

Saskaņā ar Izglītības likumā sniegto definīciju, **izglītība** (t.i., process, ko īsteno izglītības iestāde) ir sistematizētu zināšanu un prasmju apguves un **attieksmju veidošanas** process un tā rezultāts. **Izglītības process** ietver mācību un audzināšanas darbību, bet **izglītības rezultāts** ir personas zināšanu, prasmju un attieksmju kopums.

Kas kavē sadarbīties?

- **Atbildības deleģēšana**
nespēja kompetenti izvērtēt situāciju, nespēja izmantot savas tiesības un resursus, bieži – nevēlēšanās risināt sarežģītas problēmas, kā arī tendence sadzīviskas problēmas risināt ar neadekvātiem ietekmīgiem piespiedu un iebiedēšanas līdzekļiem
  - **Personīgie un profesionālie faktori**
Bailes ziņot un lūgt palīdzību
Bailes pieņemt atbildīgus lēmumus
  - **Atbilstošas infrastruktūras un finansējuma trūkums**
Profesionālo zināšanu un iemaņu trūkums
-

Sadarbība likumpārkāpumu profilaksē

- Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58.pants
    - Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm, Valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm
    - Pašvaldība iekārto profilakses lietu un izstrādā sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu katram bērnam, tai skaitā bērnam, kurš ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības
-

Situācija Latvijā

- Inspekcijas 2008.gadā veiktā aptauja liecina, ka no aptaujātajām pašvaldībām gandrīz **60%** pašvaldību tiek iekārtotas individuālas profilakses lietas un izstrādātas sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmas
  - Salīdzinoši, līdzīgā aptaujā, kas tika veikta 2002.gadā, šādu profilakses darbu veica nepilni **40%** pašvaldību
-

Kāpēc BTAL 58.pants netiek pildīts

- Nav nepilngadīgu likumpārkāpēju
  - Uzskata, ka pietiek ar to darbu, ko veic valsts policija un Valsts Probācijas dienests
  - Joprojām nav skaidrs, kam īsti jābūt profilakses lietā un palīdzības programmā (→)
  - Joprojām likumā nav ierakstīts, kura konkrētā pašvaldības amatpersona šo darbu veic (→)
-

Kas ir profilakses lietā (piemēri)?

- Sociālais dienests izstrādā sociālās korekcijas programmu **uzskaitē esošajām ģimenēm ar bērniem**. Tās ietvaros tiek pārbaudīti ģimenes sadzīves apstākļi, sniegtas psihologa konsultācijas, iesaistīti skolas pārstāvji un policijas pārstāvji, kā arī ja nepieciešams – medicīnas darbinieki.
  - Sadarbojas dienesti – pašvaldība veic sociālo **darbu ar ģimeni un bērnu**, policija vienreiz mēnesī veic ar bērnu pārrunas, apseko skolā, piedāvā nepieciešamos sociālos pakalpojumus vai sociālo palīdzību visai ģimenei.
  - Rajonā izstrādāta **vienota lietu forma**, tajā ir dokumenti, uz kā pamata lieta tiek iekārtota, sadzīves apstākļu pārbaudes akts, korekcijas programma, ziņas par preventīvajiem pasākumiem.
  - Valsts probācijas dienesta veidotajos individuālajos uzraudzības plānos tiek iekļautas tādas programmas kā “Vielu lietošanas menedžments”, “Cienpilnu attiecību veidošana”, “Dzīves prasmju apgūšana” u.c.
-

Kas izstrādā un vada profilakses plānus un programmas?

- Sociālais dienests
  - Pašvaldības policija
  - Īpaša struktūrvienība
  - Bāriņtiesa
  - Bērnu tiesību speciālists
-

Sociālais darbs

Sociālais darbs ir profesionāla darbība, lai palīdzētu personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā **veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt**, kā arī radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus.

Sociālā darba mērķis ir palīdzēt personai, ģimenei un personu grupai **noteikt, atrisināt vai mazināt sociālās problēmas, attīstot pašas personas resursus un iesaistot atbalsta sistēmas.**

Situācija darbā ar atkarīgajiem bērniem

- 2007. un 2008.gadā inspekcija rīkoja vairākas diskusijas par problēmām bērnu ārstēšanā no apreibinošo vielu atkarības.
  - 2007.gada nogalē inspekcija lūdza pašvaldības sniegt informāciju par pašvaldību administratīvo komisiju praksi, piemērojot bērnam pienākumu obligāti ārstēties no apreibinošu vielu atkarības (likuma „Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” 14.pants).
  - 2008.gadā inspekcija veica pašvaldību sociālo dienestu, ārstniecības iestāžu, rehabilitācijas centru, policijas pārstāvju un citu speciālistu aptauju par iespējām, kādas bērniem dažādos Latvijas rajonos un pilsētās ir ārstēties no narkotisko vielu atkarības.
-

Palīdzība atkarīgajiem bērniem

- No aptaujātajām 33 pilsētu un rajonu pašvaldībām visās ir iespēja veikt detoksikāciju
  - 16 rajonos/pilsētās nav bērnu narkologa, vismaz vienā nav ne bērnu, ne pieaugušo narkologa
  - 22 pašvaldību speciālisti ziņojuši, ka rajonā/pilsētā nepastāv iespējas ārstēt bērnu stacionāri
  - Gandrīz nevienā pašvaldībā (izņemot Rīgu un Jelgavu) uz vietas nav pieejama motivācijas programma (izņemot ambulatoro konsultāciju laikā sniegto)
  - Atsevišķos gadījumos saņemta informācija, ka kāds no minētajiem pakalpojumiem administratīvajā teritorijā pieejams tikai par samaksu
-

Palīdzība atkarīgajiem bērniem - problēmas

- Nav pieejami pakalpojumi
  - Nav saskaņota ārstniecības personu un policijas pārstāvju darbība, konstatējot dažādas situācijas ar reibumā esošiem bērniem
  - Problēmu risināšanu kavē apstākļi, ka motivāciju un ārstēšanu no vielu atkarības var veikt tikai ar bērna paša piekrišanu
  - Dažādām iesaistītām institūcijām nav īsti skaidra sava loma atkarību profilaksē un novēršanā
-

Pasākumi problēmu risināšanai

- Grozījumi **Bērnu tiesību aizsardzības likumā**
  - Grozījumi Ministru kabineta 2002.gada 2.jūlija noteikumos nr.279 „Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe un pirmās palīdzības pieejamība izglītības iestādēs”
  - Grozījumi likumā „**Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem**”
  - **Ieteikumi** par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu, it īpaši attiecībā uz atkarīgajiem bērniem
-

Grozījumi Bērnu tiesību aizsardzības likumā

Grozījumi likuma 48. un 49.pantā -

ja bērns vai viņa vecāki nepiekrīt obligātajai
ārstēšana un sociālajai rehabilitācijai, to var
veikt, ja saņemta bērna dzīvesvietas
bāriņtiesas piekrišana

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi

Likumprojekts:

- paredz, ka audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus var piemērot bērniem vecumā no 9 līdz 18 gadiem;
- atjauno audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – noteikt uzvedības ierobežojumus;
- precizē, ja audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa – uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko darbu – izpildes laikā bērns sasniedz 18 gadu vecumu, sabiedriskā darba izpildi turpina, kamēr piespiedu līdzeklis izpildīts pilnā apmērā;
- precizē, ka tiesa vai administratīvā komisija ar vismaz viena no bērna vai bērna vecāku (aizbildņa) vai bāriņtiesas - piekrišanu var uzlikt bērnam par pienākumu ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības, ja tā bijusi par pamatu nodarījuma vai pārkāpuma izdarīšanai.
- precizē likuma 16.panta redakciju attiecībā uz dokumentiem, kas pievienojami nodarījuma pārbaudes materiāliem un krimināllietām, kuras tiek gatavotas nosūtīšanai uz tiesu;

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi

Likumprojekts:

- precizē tiesas vai administratīvās komisijas lēmuma par konkrēta audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu izpildes institūciju; paredz, ka, ja bērns izdarījis tādu nodarījumu, par kuru likumā paredzēta kriminālatbildība, tiesa lēmumu par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa- noteikt uzvedības ierobežojumus, ja tas saistīts ar aizliegumu apmeklēt noteiktas sabiedriskās vietas, aizliegumu satikties ar noteiktām personām, pienākumu noteiktā laikā atrasties savā dzīvesvietā, kā arī gadījumā, ja bērnam uzlikts pienākums periodiski ierasties uz reģistrāciju Valsts policijā, piemērošanu bērnam nosūta bērna dzīvesvietas Valsts policijas struktūrvienībai izpildei;
-

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi

Likumprojekts:

- paredz, ja bērns, kam pašvaldības administratīvā komisija piemērojusi audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis sakarā ar administratīvā pārkāpuma izdarīšanu, apzināti un sistemātiski izvairās no lēmuma izpildes, tiesa pēc administratīvās komisijas priekšlikuma var aizstāt piemēroto audzinoša rakstura piespiedu līdzekli ar stingrāku audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko darbu vai ievietot bērnu sociālās korekcijas izglītības iestādē.
-

Ieteikumi

Inspekcijas ieteikumi likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” efektīvākai piemērošanai

---

Paldies par uzmanību!

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

Teātra iela 3, Rīga, LV-1050

www.bti.gov.lv

pasts@bti.gov.lv
